

РЕЦЕНЗІЯ

д-ра культурології, професора, професора кафедри культурології та
медіакомунікацій Харківської державної академії культури К.В. Кислюка
на дисертацію А.М. Біленька

**«Еволюція сценічного слова в українському театрі та кінематографі:
історико-культурний контекст (XX – перша чверть XXI ст.)»**,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 034 – Культурологія

Актуальність теми дослідження. Тема дисертаційного дослідження є актуальною, оскільки вона присвячена аналізу трендів у розвитку важливих проявів національної культури – театру та кінематографу в XX – на початку XXI ст. Потреба в об'єктивному висвітленні розглядуваних питань надиктовується і необхідністю протистояння на ідеологічному фронті російсько-української війни, і завданням вивчення вітчизняного культурного спадку з метою правильного визначення пріоритетів культурної політики.

Обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і результатів було забезпечено застосуванням комплексу методів, адекватних меті, об'єкту, предмету та завданням дослідження на стині культурології і мистецтвознавства; звертанням до аудіовізуальних першоджерел аудіо-візуальні джерел (відео-версії спектаклів – 35 позицій, 1953-2023, твори ігрового кіно – 47 позицій, 1927-2023), узгодженістю наукових положень і висновків із зібраним автором фактичним матеріалом, залученням репрезентативної кількості наукових літературних джерел (243).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в концептуалізації «сценічного слова» в українському театрі та кіно XX – п. XXI ст. не стільки як мистецького явища, скільки як культуротворчого чинника. Упродовж останніх ста років він виявився не тільки транслятором національної ідентичності, але й засобом оновлення надміру архаїзованої етнокультурної традиції як основи національного мистецтва.

Практичне значення дослідження. Отримані в дисертаційному дослідженні результати можуть бути використані у науковій (при подальших розвідках зі сценічної мови у театрі та ігровому кіно), освітній (при розробці курсів і написанні навчальних та методичних посібників, підручників, інструктивно-методичних матеріалів із історії та теорії культури, філософської антропології, етнокультурології, лінгвокультурології, історії українського театру та кіно, мистецтвознавства, аудіовізуальної культури, сценічної мови) і творчій діяльності (у творчих проектах із розробки творів театральної та кіноіндустрії).

Повнота викладеного матеріалу в наукових публікаціях. Матеріали дисертаційного дослідження подано в 14 публікаціях, серед яких 13 одноосібних і 1 в співавторстві: 4 – у наукових виданнях, які включено до переліку фахових наукових видань України; 10 – тези доповідей на наукових конференціях.

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим кваліфікаційним вимогам щодо оформлення. Структура дисертації є доцільною. У вступі подано загальну характеристику роботи, обґрунтовано актуальність дисертації, її мету, предмет, об'єкт, методологію дослідження, сформульовано основні тези наукової новизни, подано інформацію про практичне значення роботи, публікацію та апробацію її результатів, структуру дисертаційного дослідження.

У Розділ 1. «Теоретико-методологічні засади дисертаційного дослідження» включає історіографічний огляд використаних джерел, нарис використаної методології, конкретизацію поняттєво-категоріального апарату дослідження.

Розділ 2. «Історико-культурна динаміка сценічного слова в українському театрі та ігровому кінематографі ХХ ст.» розкриває еволюцію «сценічного слова» в українському театрі та кінематографії від початку ХХ ст. до 1991 року.

Розділ 3. йдеться про «Архетипи української національної культури в сценічному слові українського театру та ігрового кіно 1991-2023 рр.».

У Висновках сформульовано основні результати дослідження згідно з поставленими завданнями. Список використаних джерел включає 243 позиції. У Додатках подано списки фільмів і спектаклів, використаних як джерела дослідження, вміщено ілюстрації до них.

Таким чином, дисертація А.М. Біленької «Еволюція сценічного слова в українському театрі та кінематографі: історико-культурний контекст (XX – перша чверть XXI ст.)», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 – Культурологія, відповідає критеріям «Вимог до оформлення дисертації», затверджених наказом МОНУ від 12 січня 2017 року № 40 (з наступними змінами) та пп. 6–7 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Звіт перевірки тексту дисертації на унікальність програмою Strike Plagiarism засвідчив відсутність плагіату, наявні електронні посилання на основні позиції в Списку використаних джерел, при цитуванні вказані конкретні сторінки джерел.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. Основні етапи еволюції «сценічного слова» в українському театрі та кінематографії нерівномірно забезпечені аудіовізуальними джерелами. Добір цих джерел (див. Додатки Б та В) не перекриває хронологічні межі дисертації, зазначені у назві та Вступі (с.18).

2. У розділі 3 постійно відбувається змішування понять «художній образ» та «вербальний малюнок художнього образу». Назві дисертації повною мірою відповідає саме друге сполучення.

3. Авторці під час опису методології дослідження слід уточнити, що у межах мистецькознавчого підходу не поєднуються, а використовуються герменевтичний і структуралістичний методи аналізу її творів.

4. Незрозумілим залишається, яким чином можуть допомогти в аналізі «сценічного слова» «фотографії з фрагментами вистав і окремих кіно-сцен» як складова джерельної бази дослідження, винесена в окремий додаток.

Загальний висновок. Дисертація А.М. Біленької «Еволюція сценічного слова в українському театрі та кінематографі: історико-культурний контекст (XX – перша чверть XXI ст.)», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 – Культурологія, є самостійною і завершеною науковою працею актуальної наукової проблеми, розв’язання якої позначене науковою новизною. Дисертація має практичне значення, її результати достатньою мірою опубліковані та пройшли належну апробацію. З огляду на зазначене вище дисертація А.М. Біленької «Еволюція сценічного слова в українському театрі та кінематографі: історико-культурний контекст (XX – перша чверть XXI ст.)» рекомендується до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді. Її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 034 – Культурологія.

Доктор культурології, професор,
професор кафедри культурології
та медіакомунікацій Харківської
державної академії культури

Костянтин КИСЛЮК

